

Københavns Universitet

Elitens børn er altid på hjemmebane

Karlson, Kristian Bernt

Published in:
Politiken

Publication date:
2012

Citation for published version (APA):
Karlson, K. B. (2012). Elitens børn er altid på hjemmebane. *Politiken*.

8% af danskerne får aldrig brugt deres gavekort

400 millioner kroner går disse mennesker dermed glip af

Kilde: Deloitte/Lylands-Posten

STIMULANS. Danske studier har vist, at højtuddannede bruger mere tid sammen med deres børn, og at de i højere grad bruger den på aktiviteter, som stimulerer børnenes kompetencer, f.eks. sproglig stimulans i børnenes tidligste år. Arkivfoto: Jens Dresling

Læring. Elitens børn er altid på hjemmebane

Børn af højtuddannede er mere pligttopfyldende og har større selvtillid end børn af lavtuddannede – og i skolesystemet er elitens børn altid et skridt foran.

ANALYSE

Uddannelse ses af mange som nøglen til at bryde den sociale arv og fremme social mobilitet.

Men har børn af uddannelseseliten stadig hjemmebanefordel, når det kommer til at føre arven videre og selv få en universitetsuddannelse? Ja, det er der noget, der tyder på.

KRISTIAN BERNT KARLSON

Samfundsforskere har gennem mange år dokumenteret den sociale ulighed i folks uddannelseschancer, dvs. det faktum, at et barn af en akademiker har større chancer

for selv at blive akademiker end et barn af en ufaglært.

Forklaringen på den vedholdende sociale arv i uddannelse er ofte, at der er sociale skævheder i de færdigheder, som er vigtige for at klare sig godt i uddannelsessystemet. Forskningen har i mange år fokuseret på de 'hårde færdigheder' som at kunne regne, læse, skrive og gå systematisk til problemstillinger. Men til manges overraskelse har det vist sig, at to unge, der er lige dygtige i skolen, stadig får vidt forskellige uddannelser, hvis de kommer fra forskellige sociale lag i samfundet.

Selv hvis akademikerens barn og den ufaglærtes barn har de samme evner, vil vi stadig se, at akademikerens barn oftere får en akademisk uddannelse. Paradoksalt nok ser det altså ud som om den sociale arv sætter sig igennem ud over de faglige meritter, som vi i demokratiske samfund ser som midlet til at bryde den sociale arv.

MEN HVORFOR forholder det sig sådan? Samfundsforskningen har i det senere år fået øjnene op for de 'bløde færdigheder', som har vist sig at have stor betydning for at klare sig godt i uddannelsessyste-

met og senere på arbejdsmarkedet. Bløde færdigheder dækker over sociale og personlige egenskaber som f.eks. at være uadvundet, pligttopfyldende, emotionelt stabil og at have selvtillid.

Mange af disse egenskaber bliver belønnet i skolemæssige sammenhænge, bl.a. fordi de er forbundet med motivation for at tilegne sig viden og uddanne sig. De er en del af den kode, som skal knækkes, hvis man vil klare sig godt i uddannelsessystemet. Ikke overraskende har forskningen vist, at disse færdigheder er ulige fordelt på tværs af samfund-

dets sociale lag. Børn af højtuddannede er f.eks. i gennemsnit mere pligttopfyldende og har højere selvtillid end børn af lavtuddannede.

Noget tyder altså på, at den sociale arv i uddannelse handler om, at der er sociale skævheder i mulighederne for at få en uddannelse. Hvad er årsagerne til disse skævheder? Studier har vist, at højtuddannede ikke kun bruger mere tid sammen med deres børn; den tid, de bruger, bruger de også i højere grad på aktiviteter, der kan siges at stimulere børnenes kompetencer. Det kan f.eks. være sprog-

lig stimulans de allertidligste år i barnets liv, læseaktiviteter i barndommen eller diskussioner om politiske og kulturelle emner i ungdomsårene.

HVORFOR SER vi så store sociale skel i det omfang, hvormed forældre stimulerer og investerer i deres børn? Det er et spørgsmål, som samfundsvidenskaben har diskuteret i mange år. Forskningen peger dog på, at højtuddannede har et ønske om, at deres børn opnår et uddannelsesniveau, der som minimum matcher deres eget.

Som det fremgår af figuren, forventer over halvdelen af universitetsuddannede forældre, at deres 15-årige barn selv får en universitetsuddannelse. Det gælder kun hver ottende blandt forældre med en grundskoleuddannelse og hver sjette blandt forældre med en erhvervsfaglig uddannelse.

En oplagt forklaring på disse forskelle er, at der er social prestige og økonomiske fordele forbundet med at tage en længerevarende uddannelse. Men denne forklaring skal ses i sammenhæng med, at forældre med lange uddannelser har et bedre kendskab til uddannelsessystemet. De har selv været igennem det og

SERIE

ELITEN

I denne tid sætter Politiken fokus på 'eliten'. Hvem er den? Hvordan er den? Hvor bor den? Hvad tjener den? Hvad tænker den?

ved, hvad der skal til for at gennemføre. Her har akademikerens barn alt andet lige en fordel i forhold til den ufaglærtes barn.

Analysen viser, at der er brug for en bredere forståelse af de færdigheder, hårde som bløde, som forældre videregiver til deres børn, og som i sidste ende er med til at fastholde den sociale arv i uddannelse. Man skal kende spillets regler for at kunne knække koden – og her har akademikerens barn stadig hjemmebanefordel.

analyse@pol.dk

Kristian Bernt Karlson, ph.d.-studerende, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Andel af forældre, der forventer at deres 15-årige søn eller datter får en universitetsuddannelse

13 %

GRUNDSKOLE-
UDDANNELSE

16 %

ERHVERVSFAGLIG
UDDANNELSE

56 %

UNIVERSITETS-
UDDANNELSE

Forældrenes højeste uddannelse

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærds Børneforløbsundersøgelse 2011. Tallene er korrigeret for forældres indkomst samt barnets køn og skolefærdigheder.

... Vi har glemt, hvordan man hjælper hinanden

tanker om at tage livet af sig. Mange har bare brug for at snakke. Snakke om det, der er svært. Før jeg startede på Livslinien, vidste jeg ikke, hvad jeg kunne gøre for et menneske, hvis problemer jeg ikke kan løse. Jeg har lært, at svaret er ganske banalt og enkelt: Jeg skal lytte til det, de fortæller. Jeg skal fortælle dem, at det er helt i orden at være ked af det. At hvis man har det, som de har det, så er det klart, at livet er svært at bære. Jeg gør, hvad jeg kan for at stille spørgsmål, som kan virke afklarende for, hvad de kan gøre for at hjælpe sig selv, men jeg har erfaring, at det, der virker allermost forløsende, er hvor folk bryder stille sammen i lettelse og begynder at trække vejret igen, det er, når jeg siger, at jeg godt kan forstå, at det er svært at være dem lige nu.

LIVSLINIEN er en af de ventiler, vi har i samfundet, hvor psykisk sårbare kan henvende sig og fortælle om det, der er svært. Det er en del af 'systemet', efter som Livslinien siden 2005 har været på finansloven. Heldigvis. Men hvorfor er det, at så mange mennesker, som har et arbejde, har en familie og deltager i sociale sammenhænge, føler sig ensomme og føler, at de ikke har nogen at snakke med om det, der er svært?

Vi har glemt, hvordan man hjælper hinanden. Vi ved godt, hvor man kan sætte penge ind til akut nødhjælp, vi holder øje med, hvor mange skattekrone der går til forskellige udsatte befolkningsgrupper, og vi kender nummeret til politiet. Men at henvende sig til én på gaden, én på arbejdet, én til familiekommissionen, som hele tiden skal ud og trække luft – alene: »Jeg fornemmer, at du er lidt

At blive spurgt ind til på en kærlig og omsorgsfuld måde vil altid blive oplevet som befriende for den, som har det svært. Og hvis man så bare lytter til det, der bliver sagt, så oplever vedkommende, at der er nogen, der kan rumme det, han kæmper med selv at kunne rumme

mende kommer til at græde af det, er det snarere, fordi man har spurgt om det helt rigtige. At blive spurgt ind til på en kærlig og omsorgsfuld måde vil altid blive oplevet som befriende for den, som har det svært. Og hvis man så bare lytter til det, der bliver sagt, så oplever vedkommende, at der er nogen, der kan rumme det, han kæmper med selv at kunne rumme.

Man kunne umiddelbart henledes til at tro, at vi i Danmark ligger under for berøringssangst for det, som er svært. Det ville dog være en skam at sige, når man

ked af det, har du lyst til at tale med mig om det? – Det er at gå lige lovligt tæt på!

Man vil jo nødig gøre noget værre, end det er. Man ved jo ikke, om de allerede får hjælp. Man ved jo ikke, om de hellere vil være i fred. Man ved jo ikke, hvad man skal sige, og om man overhovedet har tid til det der.

Sagen er, at man ikke kan spørge om noget forkert til et menneske, som har det svært, for man kan ikke gøre noget værre ved at snakke om det. Hvis vedkom-

tænker på, hvordan medie billedet i dag afspejler et efterhånden insisterende behov for at debattere privatlivets tunge temaer, som at rive masken af ham. Den måske, som gør, at han kan arbejde så hårdt og fokuseret. I 2009 blev 77 procent af alle selvmord i Danmark begået af mænd. En rigtig mand sidder ikke og flæber. Han handler sig ud af problemerne. Selvmord kan nogle gange virke som den eneste handlemulighed for at løse sine problemer.

Jeg siger ikke, at vi skal gøre arbejdspladser, busstoppesteder og omklædningsrum til terapilokaler, hvor vi græder ud ved hinandens skuldre. Jeg siger bare, at vores privatsfære er blevet en misforstået bastion, hvor vi forekser respekt med magelig ansvarsfræggelse. Jeg tror nemlig ikke, at vores manglende lyst til at spørge ind til hinanden handler om respektere hinandens privatliv. Det handler om en berøringsangst for at blive for involveret i hinanden. Det er så rart, når man ved, at folk har et nummer, de bare kan ringe til, hvis det brænder på, og der så kommer nogen og henter dem. Vel at mærke, hvis de har deres egen mobiltelefon.

VI HAR FÆT så stor tiltro til det velfærds-system vi har sparet sammen til, at vi har glemt, hvordan man hjælper hinanden. Vi har glemt, at nogle gange trænger man bare til at blive set. At der er nogen, der lytter og er til stede med en, uanset hvor lidt man kan give igen. Det er rigtigt, at nogle gange er der nogen, der skal komme og hente en. Nogle gange, når det er gået så galt. Men den slags personer, som kommer i uniform, kan ikke gi-

kan tage vare på sig selv. Man kan ikke spørge sin chef om, hvordan han egentlig har det, for det ville jo være det samme som at rive masken af ham. Den måske, som gør, at han kan arbejde så hårdt og fokuseret. I 2009 blev 77 procent af alle selvmord i Danmark begået af mænd. En rigtig mand sidder ikke og flæber. Han handler sig ud af problemerne. Selvmord kan nogle gange virke som den eneste handlemulighed for at løse sine problemer.

Jeg siger ikke, at vi skal gøre arbejdspladser, busstoppesteder og omklædningsrum til terapilokaler, hvor vi græder ud ved hinandens skuldre. Jeg siger bare, at vores privatsfære er blevet en misforstået bastion, hvor vi forekser respekt med magelig ansvarsfræggelse. Jeg tror nemlig ikke, at vores manglende lyst til at spørge ind til hinanden handler om respektere hinandens privatliv. Det handler om en berøringsangst for at blive for involveret i hinanden. Det er så rart, når man ved, at folk har et nummer, de bare kan ringe til, hvis det brænder på, og der så kommer nogen og henter dem. Vel at mærke, hvis de har deres egen mobiltelefon.

VI HAR FÆT så stor tiltro til det velfærds-system vi har sparet sammen til, at vi har glemt, hvordan man hjælper hinanden. Vi har glemt, at nogle gange trænger man bare til at blive set. At der er nogen, der lytter og er til stede med en, uanset hvor lidt man kan give igen. Det er rigtigt, at nogle gange er der nogen, der skal komme og hente en. Nogle gange, når det er gået så galt. Men den slags personer, som kommer i uniform, kan ikke gi-

At blive spurgt ind til, at blive set og hørt og forstået, kan være en ventil, en følelse af nærhed, som kan gøre hele forskellen for den, som har det svært

den fokus, der for tiden bliver lagt i medicinen på, at vores nuværende behandlingssystem for psykisk sårbare ikke er tilstrækkeligt. Der skal gøres noget, for som det ser ud nu, er der så lang ventetid på terapi behandling, at det bedre kan betale sig at stoppe de unge piger fulde af lykkepiller, som alligevel ofte ikke virker, og som de senere kan tage en overdosis af for igen at gøre opmærksom på, at der altså er noget galt.

Jeg har haft mange samtaler med folk, som ikke aner, hvad de skal stille op med den diagnose, psykiateren lige har givet dem: »Ja, jeg er så maniodepressiv«. Jeg plejer at spørge dem, om de også »er« feber eller »er« lungebetændelse, og vi griner, for man »er« jo ikke sin diagnose.

Man er så meget andet – først og fremmest et menneske. Systemet skal forbedres. Der skal mindre fokus på symptombehandling og mere fokus på samtaler, nærhed og accept.

Vi skal bare ikke glemme, at folk ikke

ve det, man i første omgang savnede: at blive set og hørt og forstået. De kan stille en diagnose, give piller og et behandlingsforløb. De kan ikke give den medmenneskelige nærhed, vi til gengæld kan give hinanden lige nu og her, hvis vi bare tør være mere end kulisser i hinandens liv.

Jeg er vild med al den fokus, der for tiden bliver lagt i medicinen på, at vores nuværende behandlingssystem for psykisk sårbare ikke er tilstrækkeligt. Der skal gøres noget, for som det ser ud nu, er der så lang ventetid på terapi behandling, at det bedre kan betale sig at stoppe de unge piger fulde af lykkepiller, som alligevel ofte ikke virker, og som de senere kan tage en overdosis af for igen at gøre opmærksom på, at der altså er noget galt.

Jeg har haft mange samtaler med folk, som ikke aner, hvad de skal stille op med den diagnose, psykiateren lige har givet dem: »Ja, jeg er så maniodepressiv«. Jeg plejer at spørge dem, om de også »er« feber eller »er« lungebetændelse, og vi griner, for man »er« jo ikke sin diagnose.

Man er så meget andet – først og fremmest et menneske. Systemet skal forbedres. Der skal mindre fokus på symptombehandling og mere fokus på samtaler, nærhed og accept.

Vi skal bare ikke glemme, at folk ikke

nødvendigvis behøver at komme helt derud, hvor de skal hentes i en bil, før de kan hjælpes. At blive spurgt ind til, at blive set og hørt og forstået, kan være en ventil, en følelse af nærhed, som kan gøre hele forskellen for den, som har det svært.

Pigen, som jeg mødte den aften på gaden, blev hentet af en politibil. Overfaldsmændene skulle anmeldes, og hun havde i øvrigt en del ting, hun skulle have hjælp til at få styr på.

Jeg kunne på ingen måde løse hendes problemer den aften. Jeg kunne kun lytte til, hvad hun lige havde oplevet, og fortælle hende, at jeg godt kunne forstå, at hun havde det rædselsfuldt, for det var noget forfærdeligt noget, hun lige havde oplevet.

Det tog en time af mit liv, og jeg er sikker på, at det var den time, der gjorde, at pigen kunne mærke, at hun ikke bare er en sag, som skal løses af nogen, som får penge for det.

Men at hun var et menneske, som er værd at bruge tid på.

Det at vise hinanden anerkendelse er ikke nødvendigvis at forholde sig passivt nikkende til hinanden. At vise anerkendelse er også at være villig til at turde lytte til hinandens historier og sige, at det er o.k., uanset hvor kede af det de bliver af at fortælle om det. Når man så har snakket lidt og fornemmer, at der er brug for professionel assistance, kan man jo prøve at ringe til myndighederne – hvis man ellers har husket sin mobiltelefon.

SARAH WARNY BERG